

**Знаю!
Дію!
Захищаю!**

Даною статтею Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України (ОНДІСЕ), в рамках всеукраїнського проекту "Я МАЮ ПРАВО", що втілюється за підтримки Міністра юстиції України П.Д. Петренка, доводить до відома зацікавлених осіб необхідну інформацію про права та обов'язки громадян у питаннях призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень¹.

Які суб'єкти мають право проводити судову експертизу?

- державні спеціалізовані установи, як то науково-дослідні інститути судових експертиз Мінюсту.
- судові експерти, які не є працівниками зазначених установ², атестовані відповідною комісією Мінюсту (Центральна екзаменаційно-кваліфікаційна комісія). Формально висновки державних та недержавних судових експертів мають однакову силу. Проте є експертизи, що за законодавством можуть здійснюватись виключно державними експертними установами. На це треба звернути увагу.

Який порядок призначення та проведення судової експертизи ?

Для того, щоб у справі була призначена експертиза, необхідно подати в судовому процесі відповідну заяву (клопотання). У такій заяві доцільно викласти питання, на які потрібна фахова відповідь експерта. Кількість і зміст питань, що будуть поставлені на вирішення судового експерта, остаточно визначається судом, прокурором або слідчим. Як правило, судова експертиза призначається за бажанням осіб, які беруть участь у справі. Проте, закон встановлює випадки, коли її призначення є обов'язковим³.

Вартість експертизи, строки її проведення визначаються з урахуванням наступних особливостей

- вид експертизи, наприклад: криміналістична (почеркознавча тощо), інженерно-технічна (будівельно-технічна тощо)
- віддаленість об'єкта експертизи (необхідність виїзду експерта на місце, де знаходиться об'єкт)
- кількість і складність поставлених на вирішення експерта питань
- об'єм наданих на експертизу матеріалів (кількість об'єктів дослідження, кількість документів, сформованих у томи справи тощо)
- чи є експертиза первинною, повторною або додатковою.

¹ Посилання на основні чинні нормативно-правові акти в галузі судової експертизи можна знайти на нашому сайті за посиланням: <http://ondise.od.ua/zakonodavstvo/>

² Зазначені особи вправі проводити дослідження, не віднесені до виключної компетенції державних спеціалізованих установ, за умови наявності у них: відповідної вищої освіти; освітньо-кваліфікаційного рівня не нижче спеціаліста; належної підготовки в державних спеціалізованих установах Мін'юсту України (на оплатній основі); отримання кваліфікації судового експерта з певної спеціальності; внесення до державного Реєстру, ведення якого покладено на вказане міністерство.

³ См. ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу.

Що може дозволити зменшити вартість робіт ?

- чітко та лаконічно сформулюйте питання, які планується передати на вирішення експерта. За потреби до формулювання питань доречно залучати відповідних фахівців. Чітке обмеження кола питань, що цікавлять вас, дозволить зменшити об'єм робіт (досліджень) та, як результат, зменшити вартість дослідження
- докладіть зусилля для самостійного чи за допомогою фахівців пошуку документації щодо об'єкту експертизи. Наприклад, для будівельно-технічних досліджень це: проектна документація, технічний паспорт БТІ, довідки, звіти про обстеження об'єкту, що раніше проводилися, акти на приховані роботи тощо. Якщо власноруч здобути ці документи неможливо, треба клопотати про це до слідчого чи суду
- забезпечте експерта, за можливості, безперешкодним доступом до об'єкта дослідження в узгоджений із експертом час. Це дозволить уникнути повторних оглядів та інших суперечливих питань. Доступ має забезпечити, відповідно, слідчий, прокурор чи суддя, навіть у тому разі, коли сторона не зацікавлена у проведенні огляду об'єкта.

Висновок експерта як доказ

Висновок експерта не має наперед встановленої сили та переваги над іншими джерелами доказів. Тому не забувайте, що він підлягає перевірці й оцінці за внутрішнім переконанням суду (слідчого, прокурора), яке має ґрунтуватися на всебічному, повному й об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їхній сукупності. Тим не менш, експертний висновок, як і будь-який інший доказ, має підлягати ретельній всебічній перевірці та критичній оцінці.

На практиці особи, що призначили судову експертизу, нечасто приймають рішення всупереч висновку експерта. Власне оцінка експертного висновку часто представляє собою чималу складність.

Як бути, якщо висновок експерта неясний або суперечливий?

У випадку, коли висновок експерта буде визнано неповним або неясним, судом може бути призначена додаткова експертиза, яка доручається тому самому або іншому експерту. Ви маєте право клопотати про призначення до тієї особи, яка призначила первинну експертизу.

Коли є сумніви у правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю чи з тим, що він суперечить іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи, призначається повторна експертиза (нові об'єкти дослідження експерту не подаються, а питання залишаються у первинній редакції). Її проведення може бути доручено тільки іншому експертові. Про це також можна клопотати до особи, що призначила експертизу. Пам'ятайте, що за відсутності вагомих підстав та сумнівів проведення додаткової та повторної експертиз здатне затягнути процес та призвести до додаткових витрат.

На експерта покладається ряд обов'язків

- Провести повне дослідження, дати обґрунтований та об'єктивний висновок. При цьому експерт не може передоручити проведення експертизи іншій особі.
- Повідомити у формі особу або орган, яка призначила експертизу, про неможливість її проведення, якщо поставлене питання виходить за межі компетенції експерта або якщо надані йому матеріали недостатні для вирішення поставленого питання, а витребувані додаткові матеріали не були отримані.
- З'явитися на виклик прокурора, судді чи слідчого для надання роз'яснень чи доповнень з приводу проведеної експертизи або причин повідомлення про неможливість її проведення.
- Заявити самовідвід за наявності передбачених законом обставин.

- З дозволу особи або органу, яка призначила експертизу, проводити окремі дослідження в присутності підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та інших осіб у випадках, передбачених законодавством.

Експерту суворо забороняється перш за все

- Самостійно збирати матеріали, які підлягають дослідженню, а також вибирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені в наданих йому матеріалах неоднозначно. Тому всі дії щодо надання експерту будь-яких відомостей та документів мають відбуватись через особу, що призначила експертизу (слідчий, прокурор чи суддя)
- Розголошувати без дозволу прокурора, слідчого, особи, яка провадить дізнання, суду дані, що стали йому відомі під час проведення експертизи, та повідомляти її результати будь-кому, крім особи (органу), що призначила експертизу
- Вступати у не передбачені порядком проведення експертизи контакти з особами, якщо такі особи прямо чи побічно зацікавлені в результатах експертизи.

Ретельно знайомтесь зі своїми правами та обов'язками у сфері судової експертизи!

Директор ОНДІСЕ, Артем Ріпенко

